

religiøse forfatter »Gelly« (s. 65) er muligvis den frisiske reformator Gellius (Jelle) Snecanus. Om general Paul Würtz (s. 363) kunde udgiveren have fundet underretning (omend ikke paa hvert punkt korrekt) i Dansk biografisk Leksikon (1933—44, XXVI, 363—64), et værk, som han ikke synes at kende. Men hvem er den ænigmatiske »prince of Hamburg« (s. 4)? Gaadefuldt er ogsaa stykket om lord Arlington's hustru paa s. 26, men en note, som underrettede læseren om, at Arlington og lord Ossory (jvf. s. 32) var gift med de to hollandske søstre Beverweert, kunde have kastet noget lys i mørket. En geografisk lapsus er den spørgende identificering af »the castle of Siebource«, erobret af hertugen af Neuburg i febr. 1670, med »Seebrugge« (s. 194). Den flamske kysthavn Zeebrugge (velkendt fra 1. verdenskrig) var ikke anlagt i 17. aarh., og et krigstog af den lille hertug af Pfalz-Neuburg til Vestflandersns kyst vilde have været et hovedløst foretagende. »Siebource« er Siegburg, paa højre Rhinbred, nær Bonn.

Denne kritik af nogle enkeltheder kan ikke omstøde den kendsgerning, at professor Westergaard har indlagt sig ikke ringe fortjeneste ved at gøre Christoffer Lindenovs interessante breve tilgængelige for den internationale historikerverden.

C. O. Boggild-Andersen.

7. febr. 1948 døde i en alder af over 92 aar tidligere russisk statsraad og dansk statskonsulent Carl Andreas Koefoed (Andrej Andreevič Kofod, f. 16. okt. 1855 i Skanderborg). K. rejste efter at have taget examen som landbrugskandidat og virkede som forvalter paa jyske gaarde 1878 til Rusland, hvor han ægtede en russisk dame Elisaveta Petrovna Obedova og arbejdede først som praktisk landmand og godsforvalter, derpaa 1887—1905 som ejendomstaxator for den russiske adelsbank. Han fik under dette arbejde et kendskab til russiske landbrugsforhold som faa eller ingen andre og virkede fra 1903 i tale og skrift energisk for landsbyjordernes udskiftning af fællesskabet. Da regeringen efter 1905-revolutionen gik i gang med omfattende agrarreformer, blev K. som statsraad og medlem af landbrugsministerens raad sjælen i udskiftningsarbejdet og har sin store andel i, at der indtil martsrevolutionen 1917 udskiftedes over 15 mill. ha. eller c.  $10\frac{1}{2}$  pct. af bøndergaardene i det egentlige Rusland. Ved denne virksomhed har han, selv om den senere kollektivisering har omdannet de russiske agrarforhold efter helt andre linier end dem, han arbejdede for, indskrevet sit navn i russisk historie paa en mere fremtrædende plads end nogen anden dansk.

I revolutions- og borgerkrigsaarene 1917—20 deltog han i den af Danmark overtagne forsyning for østrig-ungarske krigsfanger og naaede efter brogede oplevelser bl. a. i Sibirien, hvor han et par maaneder holdtes fængslet af de »hvide« myndigheder i Tobolsk,<sup>1</sup> 1920 hjem til Danmark. 1921—27 var han dansk statskonsulent til varetagelse af landbrugets interesser i randstaterne og Rusland, til 1931 tillige landbrugsattaché ved de danske gesandtskaber i de nævnte lande.

Af hans mange russiske skrifter kan nævnes det store værk om »Udflyttede Bøndergaarde« (I—II, 1905), og »Kampen mod Fællesbruget i Rusland og Udlandet« (1906) — af den senere landbrugsminister Krivoshein kaldt »en visdomskilde for alle os andre«. Paa tysk og dansk udgav han bl. a. »Die russische Agrargesetzgebung und ihre Durchführung in der Praxis« (1913), »Einzelhof oder Dorf« (1935) og »Udskiftningens historiske Gang gennem de europæiske Lande« (1933), alle arbejder af stor lodighed.

Selvbiografien fra den 90-aariges pen, *50 Aar i Rusland 1878—1920* (Kbh. 1945, 356 s.), hvis kerne er skildringen af hans arbejde i udskiftningens tjeneste, er skrevet med stor anskuelighed og lysende klarhed paa grundlag af erfaring og viden, indsamlet gennem et halvt aarhundrede. K. skriver om sig selv: »Man var i Petersborg blevet klog paa, at jeg forstod den Kunst at bruge Øjne og Øren samt at give en nogenlunde letfattelig og overskuelig Skildring af det væsentligste af det sete og hørte« (s. 61). Bogen — som hans andre skrifter — viser, at disse ord rammer rigtigt. Hvad den ogsaa giver et levende indtryk af, er hans evne til at leve under de mest forskellige forhold uden at sætte noget af sin legemlige og aandelige spændstighed til. En russisk dame betroede en gang anm., at kendskabet til K. styrkede hendes stærkt rokkede tro paa traditionen om, at de danske har vikingeblood i aarerne.

Den sidste tsaristiske landbrugsminister Rittich bad før sin død i London 1926 K. om at skrive »om vort Arbejde i Rusland«. »De er den eneste, som kan gøre det, hvis De ikke gør det, bliver det redningsløst glemt«. »Nu har jeg opfyldt hans Bøn«, tilføjer K. Resultatet er blevet et saare betydningsfuldt kildekrift om en vigtig side af russisk udvikling i aartierne nærmest før den store revolution.

Incitamentet til at arbejde for de russiske landsbyers udskiftning fik K. gennem sin lærer fra Landbohøjskolen Th. R. Segelcke, som i 1880 besøgte Moskva og dér førte K. sammen med en række førende personligheder inden for russisk kvægavl og mejeri-

<sup>1</sup> Han benyttede her det tvungne otium til at lære sig italiensk.

brug. Med jysk sejghed fastholdt han tanken trods den modstand, som udskiftning og udflytning af det hellige »mir«-samfund i 80'erne og 90'erne mødte ikke blot i slavofile kredse, men det var først, da han under en taxationsrejse i guv. Mogilev i 1901 fandt en gruppe landsbyer, udskiftede paa bøndernes eget initiativ, og senere andre i andre egne af Vestrusland, at muligheden aabnede sig for en mere effektiv udskiftningspropaganda. Et foredrag i det Kejserlige geografiske Selskab i april 1904 skaffede ham saa vidt støtte fra den berømte finansminister S. J. Witte, at det blev muligt for ham helt at ofre sig for sine undersøgelser over fælleseje og udskiftning, men K. betoner, at Witte — hvem han i øvrigt som statsmand vurderer højt — talte usandt, naar han senere hævdede, at undersøgelserne var foretagne paa hans initiativ (s. 193 f.). Mere direkte hjælp fik han fra den førnævnte Rittich, men frem for alle var det den af K. beundrede statsminister P. A. Stolypin (1906—11), som fik gang i agrarreformerne. K.s store indsats paa dette felt kritiseredes til at begynde med af politiske grunde stærkt i radikalismens lejr — en revyvisse havde refrænet: »Koföt, Koföt — moroçit naröd« (d. e. »Koefoed, Koefoed — holdet folket for nar«) — men vandt efterhaanden almindelig anerkendelse, ogsaa hos tyske og andre udenlandske eksperter, som valfartede til Rusland for at studere resultaterne. »Tyve Aars Fred og tyve Aars Udskiftning, og Rusland vil blive uovervindeligt«, udtalte 1912 en tysk professor (s. 238). Blandt bønderne selv var det — som andet steds i verden — de helt store og de helt smaa brugere, som ud fra forskellige motiver var imod udskiftningen; i de kun een landsby omfattende sogne var præster og degne fjender af udflytningen, fordi den besværliggjorde afholdelse af gudstjeneste i hvert hus for sig paa de store festdage.

Uhyre fængslende er ogsaa den skildring, K. giver af det naturskønne, i etnografisk og social henseende saa brogede Transkaukasien, hvor han opholdt sig 1892—1901.

Om den russiske regering i Alexander III.s og Nikolaj II.s tid hævder K.: »Efter min mangeaarige Erfaring fra alle russiske Samfundslag var den absolut bedre end sit Rygte« (s. 278). Han skjuler dog ikke, at styrelsen lededes af en ret snæver regerende Klike af tidligere Elever af Ruslands faa privilegerede Lærestalter« (s. 244), som uafladeligt kivedes og intrigerede indbyrdes, at let især i Nikolaj II.s regeringstid hørte »saa at sige til Dagens Orden, at Statens højeste Tjenestemænd afskedigedes uden Forsarsel af nogen Slags« (s. 60), og at der forekom oprørende overgreb fra politiets side (bl. a. det, hvorfor K.s datter og et par

veninder i 1907 var udsat, s. 221 ff.). Under sit arbejde for adelsbanken gjorde han den iagttagelse, at kun en forsvindende del af de hundreder af millioner rubler, som gennem banken tilflød adelige godsejere, blev produktivt anvendt i landbrugets tjeneste. »Langt flere er kommet Frankrig, Italien, Schweiz og andre fremmede Lande til gode«. For adskillige laantagere, med hvem han talte, »var det klart som Dagen, at Penge var kun til at more sig for, og de gjorde ikke nogen Røverkule af deres Hjerter« (s. 59).

Interessante er karakteristikerne af forskellige stats- og høje embedsmænd, med hvem forf. er kommet i berøring — Witte, Stolypin, Kokovtsov, Rittich o. a. — og af den danskfødte skov-expert grev Alfons Vargas de Bedemar (om hvem K. ogsaa har skrevet i Dansk biogr. Leksikon).

C. O. Bøggild-Andersen.

Der findes en del forældede værker om Grønland udgivet paa fremmede sprog. De fleste er expeditionsberetninger og hæfter sig ikke meget ved det danske styre igennem de over 200 aar og dets historie. Det er meget vanskeligt at faa fat paa det trebinds standardværk »Greenland«, der blev udgivet o. 1928, og som iøvrigt allerede den gang var forældet.

Man maa under krigen i den vestlige verden have savnet en autoritativ fremstilling af grønlandske forhold, og det maa være forklaringen paa den kendte arktiske forsker Vilhjalmur Stefanssons udsendelse af bogen *Greenland* (Doubleday, Doran & Co., New York 1942, X + 338 s.). Han havde ved krigens udbrud et meget stort navn i U.S.A. paa grund af sine ofte dristige rejser i arktikum. Som følge deraf blev han sagkyndig i arktiske spørgsmål for regeringen i U.S.A., specielt efter at Kauffmann-traktaten 9. april 1941 var skabt. Hans autoritet som arktisk expert sank imidlertid meget betydeligt, da hans »Arctic Manual« viste sig komplet ubrugelig i marken. Der blev af andre sagkyndige brugt meget stærke ord til fordømmelse af den.

Vilhjalmur Stefansson har tidligere skrevet flere bøger om arktiske emner, bl. a. en udmærket bog om Island, som han imidlertid gav den meget sigende undertitel »The First American Republic«, der er udtryk for, hvor efter hans opfattelse grænsen for den vestlige hemisfære skal trækkes. Denne stammer fra engang i 20'erne og gaar ud paa, at linjen skydes frem til at gaa øst om baade Grønland og Island og derefter vest om Europa, men saa langt mod øst som muligt. Bogen om Grønland er dog udgivet uden nogen imperialistisk undertitel.

Det er ikke første gang, Vilhjalmur Stefansson har taget